

Posice na svahu odvráceném od nepřítele.)*

V „Důstojnických listech“ čís. 35 a 51 z r. 1925 objevily se úvahy o „Posicích na svazích odvrácených od nepřítele“. Jelikož rozsah „Důstojnických Listů“ nestačí k řešení této odborné otázky, jež by v tomto týdeníku zabrala mnoho místa, užívám Vojenských Rozhledů, abych rozbořem problému pojednal o názorech pisatelů zmíněných úvah.

I. Všeobecnosti.

Především si nutno uvědomiti: co jest to „posice“. Posice jest hluboké terénní pásmo, v němž jsou rozvinuty bojové prostředky jednotky, která jest pověřena jeho obranou.

Účelem této obrany jest zameziti nepříteli v přechodu přes určitou linii terénu, která tvoří t. ř. přední hranici posice (Polní řád čl. 369).

Problém posic na svahu odvráceném od nepřítele nutno tedy podrobněji vyjádřiti těmito dílčími problémy:

1. přední hranice posice a celá posice na svahu odvráceném od nepřítele;

---

¹⁾ Úvahy tyto byly sepsány na podkladě dosud nevydaného čs. předpisu o „Úpravě a využití terénu“.

2. přední hranice posice a část posice na svahu odvráceném od nepřítele;

3. části posice na svahu odvráceném od nepřítele.

Dříve než přistoupíme k výhodám a nevýhodám těchto různých řešení volby posice, nutno si uvědomiti v hrubých rysech, jakým způsobem jest veden v nějaké posici obranný boj a v čem spočívá hodnota odporu nějaké posice.

Obrana posice záleží předně v přehradě kombinované palby pěchoty, dělostřelectva a letectva; tato přehrada má býti co nejsouvislejší a nejhlubší (další vlastnosti palebních přehrad viz G—5, čl. 370). Nutnost zaujmouti v obraně jednotkami sestavu členěnou do hloubky, má v zápětí vytvoření několika postupně za sebou ležících přehrad, z nichž nejdůležitější jest ona, která leží před přední hranicí posice a zabraňuje nepříteli v postupu na tuto hranici. Tato t. ř. hlavní palebná přehrada jest vytvořena pokud možná všemi palebnými prostředky praporů přímé obrany a zesílena jednak dělostřelectvem, jednak letectvem.

Podaří-li se nepříteli překročiti tuto hlavní palebnou přehradu, musí býti zastaven palbou z dalších postupně za sebou ležících palebných přehrad, a zahnán za přední hranici posice protitoky.

Z palebných přehrad ležících za hlavní palebnou přehradou jest nejdůležitější ona, která zabraňuje nepříteli v přístupu do prostoru obsazeného většinou dělostřelectva s jeho pozorovatelnami, zálohami vyšších jednotek a pozorovatelnami vyšších velitelství; v dalším postupu pak do prostoru obsazeného službami vyšších jednotek. Nazýváme ji záchytnou palebnou přehradou.

Záchytná palebná přehrada jest živena po většině zálohami nasazených pluků, a, je-li třeba, bývá zesílena nasazením záloh vyšších jednotek, jakož i palbou dělostřelectva a letectva.

Posily menších jednotek, jež živí hlavní palebnou přehradu a záchytnou palebnou přehradu, mají spolupůsobiti na vytvoření těchto palebných přehrad, byť i nebyly umístěny v témže prostoru jako nasazené jednotky; mimo to musejí býti s to, aby vytvořily samostatné posilové přehrad y.

Mezi záchytnou a hlavní palebnou přehradou nabývá jistého významu palebná přehrada živěná zálohami praporů 1. linie, t. ř. střední palebná přehrada.

Rozšíření průrazu, zastaveného v hloubce do šířky na křídlech průrazu, musí býti zamezeno příčnými palebnými přehradami, vytvořenými taktickými seskupeními v t. ř. obranných příčkách, spojujících hlavní palebnou přehradu s přehradou záchytnou. Také tyto přehrad y zesilujeme palbou dělostřelectva a letectva.

Hustota a souvislost palebných přehrad se přirozeně zmenšuje vzdáleností od hlavní palebné přehrad y. Abychom tuto hustotu v jednotlivých palebných přehradách zvýšili, umísťujeme palebné zdroje zvláštní mohutnosti (kulometry, minometry) tak, aby působily, pokud jen možná, aspoň do dvou za sebou ležících přehrad. V mezích každé palebné přehrad y snažíme se docíliti největšího účinku bočním postřelem, křížovou palbou a palbou etážovou.

Mimoto vytvoří si každá jednotka umístěná za záchytným pásem pro vlastní obranu palebné přehrady; v mnohých případech bude snad možno zesílit jimi palební přehradu záchytnou.

Nutno tedy zkoumati, jakým způsobem se hodí svahy odvrácené od nepřítele pro vytvoření:

- a) hlavní palebné přehrady,
- b) záchytné palebné přehrady,
- c) posilových palebných přehrad,
- d) střední palebné přehrady,
- e) příčných palebných přehrad.

Obrana posice neprovádí se však jediné palbou, nýbrž i proti útoky a odporem na místě. Zdroje těchto obou způsobů boje leží v pásmu bojových stanovišť umístěných za výše uvedenými palebnými přehradami. Jsou to:

a) pásmo hlavního odporu — za hlavní palebnou přehradou;

- b) pásmo záchytné — za záchytnou palebnou přehradou;
- c) pásmo posilové — za posilovými přehradami;
- d) pásmo střední — za střední palebnou přehradou;
- e) obranné příčky — za příčnými palebnými přehradami.

Doplníme tedy úvahy o užitku svahů odvrácených od nepřítele rozбором jejich výhod se zřetel k umístění těchto pásem odporu²⁾ a k provádění protiútoků z nich vycházejících.

Realisuje se nám tedy pojem „posíce“ v terénu jako hluboký prostor, vyplněný několika organisovanými pásmi odporu mezi sebou spojenými a v obraně se vzájemně podporujícími (jak do šířky, tak i do hloubky). Budeme uvažovati jediné o posici praporů přímé obrany (od hlavní palebné přehrady počínajíc k zadní hranici pásma záchytného včetně eventálního pásma posilového).

O ostatních obranných složkách posice (valná většina dělostřelectva — vyjmajíc přímo střelející, dělostřelectvo proti tankům, zálohy a služby) jest samozřejmo, že budou umístěny na svazích odvrácených od nepřítele, neboť jim poskytují přirozeného zákrytu.

II. Výhody a nevýhody svahů odvrácených od nepřítele.

Dříve než přistoupíme k naznačenému rozboru problému, nutno si uvědomiti, s jakými výhodami a nevýhodami lze počítati, umístíme-li bojová stanoviště ve všeobecném smyslu slova na svazích odvrácených od nepřítele. Nesouhlasím zde úplně s pány autory obou článků o „Posicích na svazích odvrácených od nepřítele“, neboť oba staví podle mého názoru výhody do mnohem příznivějšího světla než nevýhody.

²⁾ K snazšímu porozumění souladu této organisace posice s náčrty a přílohou 1 části XII „Obranný boj“ předpisu P—I—1 budiž upozorněno:

- a) stanoviště pásma hlavního odporu mohou býti spojena „zákopem hlavního odporu“;
- b) stanoviště záchytného pásma mohou býti spojena „zákopem zadním“;
- c) stanoviště posilových pásem mohou býti spojena „zákopy posil“;
- d) stanoviště středního pásma mohou býti spojena „zákopem středním“;
- e) stanoviště obranných příček mohou býti spojena nějakým hlavním spojovacím zákopem.

mezi pozorovatelnami a palebnými stanovišti (platí zejména o pozorování s boku, kde spojovací linky probíhají podél fronty). Z téhož důvodu bude útočníkovi dosti obtížno podporovati útok vlastních sil na odvrácených svazích. Tato výhoda obráncova však částečně zmizí, jakmile styčné hlídky dosáhnou hřebene ovládajícího odvrácené svahy.

b) Stanoviště, umístěná na svazích odvrácených od nepřítele, lze mnohem lépe chrániti vlastní dělostřeleckou palbou než jsou-li rozložena na svazích skloněných k nepříteli, za předpokladu, že je lze dobře pozorovati s vyvýšených, dále vzadu ležících pozorovatelem. Tato výhoda jest dána zmenšením rozptylu v poměru k velikosti úhlu dopadu.

K ostatním výhodám, vyjmenovaným autory obou článků, dovolují si poznamenati:³⁾

1. zvětšení dálkového rozptylu v poměru ke zmenšení úhlu dopadu jest jednak výhodno pro útočnickovu dělostřeleckou palbu neutralizační šrapnely, jednak nevýhodou pro obránce, který musí zaujmouti hlubší sestavu, chce-li se chrániti proti současnému zásahu několika organisací palbou mířenou na jednu z nich.

2. Úprava zákopů a krytů nevyžádá si méně práce; právě naopak: nutno prováděti odvodňovací práce v mnohem větším měřítku; úkryty přimknuté ke svahu, jež jsou patrně autorem myšleny, nevyhovují v okamžiku, kdy nepřítel se zmocnil hřebene; spojovací zákopy nejsou nejen zbytečné, nýbrž absolutně nezbytny v okamžiku, kdy nepřítel stojí na hřebenu — s čímž nutno vždy počítati — a nutno je vybaviti četnými a vysokými traversami, které by umožnily pohyb v nich. To vše znamená přírůstek práce: štolové úkryty a hluboké eventuálně kryté zákopy zůstanou i na svazích odvrácených od nepřítele jedinou ochranou osádky a pohybu v posici. Dlužno však poznamenati, že svahy odvrácené od nepřítele usnadňují — tvoříce přirozený zákryt — provádění prací na úpravě terénu; tato technická vlastnost nesmí však nikdy míti vliv na taktickou volbu stanovišť.

3. Jako další výhoda odvrácených svahů se uvádí nutnost přeložiti za útoku dělostřeleckou palbu dříve na cíle za 1. linií ležící, než kdyby tato ležela na svahu skloněném k nepříteli. Jest jisto, že doprovod útočící pěchoty dělostřelectvem oslábne a stane se méně jistým v okamžiku, kdy útočné vlny dosáhnou hřebene ovládajícího odvrácený svah, tedy snad dříve než za útoku po skloněných svazích; v ten okamžik však osádka stanovišť vidí útočníka a nepotřebuje — doufám — býti naň upozorněna přeložením útočnickovy dělostřelecké palby. Mimoto jest přeložení dělostřelecké palby na vzdálenější cíle známkou blížící se zteče ve všech způsobech útoku.

4. Stanoviště na svazích odvrácených od nepřítele byly pro útočníka překvapením v době, kdy nebylo ještě letectva. Dnes nelze s tímto momentem počítati. Zastírání tvoří součástku všech prací na úpravě terénu; výsledek jest — jak na svazích skloněných k nepříteli, tak i na oněch, jež jsou odvráceny od nepřítele — týž; jen osvětlení v různou denní nebo noční dobu zvyšuje nebo zmenšuje jeho účinnost (za předpokladu dokonalého technického provedení).

³⁾ Výhody 1—5 uvedeny v článku uveřejněném v D. L. č. 35.

5. Skryté umístění významných flankovišť na svazích odvrácených od nepřítele není jejich výhodou, nýbrž využitím; zmíním se o tom později.

6. V článku uveřejněném v čísle 51 jsou v podstatě uvedeny tytéž výhody jako v článku č. 35; autor upozorňuje jen na nutnost dobrého pozorování odvráceného svahu z vlastních pozorovatelů [viz výhody ad b)].

B. Nevýhody. Největší nevýhodou svahů odvrácených od nepřítele jest nemožnost pozorovati a postřelovati z předních obranných pásem posice svahy skloněné k nepříteli, t. j. před hřeben, ovládající odvrácené svahy.

Tato nevýhoda má v zápětí velmi vážné následky, které v obou člancích, myslím, nejsou dostatečně objasněny:

1. umožňuje útočnickovi skrytý a nerušený postup na hřeben, jenž ovládá obránčova stanoviště, umístěná na svahu odvráceném od nepřítele (obránčovo dělostřelectvo působí na útočníka v tomto kritickém údobí za těžké obtíže, jaké byly vytyčeny u útočnickova dělostřelectva, které má postřelovati obránce na odvráceném svahu.

2. Umožňuje útočnickovi skryté a dobré umístění záloh, jakož i provedení všech příprav k útoku, ba dokonce i přemístění dělostřelectva co nejlépe k prvním útočným sledům, což má — jak známo — veliký význam pro další doprovod útoku.

3. Umožňuje útočnickovi po dosažení ovládajícího hřebene výhled a působnost do celého obranného postavení; útočník vidí, obrazně řečeno, „vnitřnosti“ posice a veškeré přesuny záloh; zásobování posice lze provádět jen v noci.

K těmto následkům nutno ještě připojit autory obou článků uvedenou morální převahu útočnickovu, jenž útočí po dosažení hřebenu „s kopce“ nad depresí obránce, který se vidí býti ovládán útočnickovým zrakem i palbou.

Budiž ihned podotknuto, že tak vážné nevýhody nelze — jak píše autor článku v D. L. č. 35 — odstraniti: umístěním posice co nejdále od hřebenu (nejméně „100 m“); překážkami („spoustou tenat“); „chladnokrevností“ osádky; vzadu umístěnými pozorovateli dobře spojenými s posicí (dlouhá vedení jsou lehce zranitelná) atd. Tomu lze odpomoci jedině, zamezíme-li útočnickovi co nejúčinněji postup po skloněném svahu a dosažení hřebene, ovládajícího svah odvrácený: učiníme tak pozorováním a palbou; nejúčinnějším pozorováním, t. j. pozorováním pozemním, nejúčinnější palbou, t. j. flankováním.

Další nevýhodou svahů odvrácených od nepřítele jest: nemožnost členiti do hloubky palební, zdroje živící jednu palební přehradu, neboť přestřelování předních palebních stanovišť zbraněmi umístěnými na svahu o přibližně též sklonu jest prakticky velmi obtížně řešitelný problém. Nutno tedy se spokojiti téměř s jednou palební linií, takže palební přehrada na svazích odvrácených bude řidší než na svazích skloněných, ačkoliv povaha boje na odvrácených svazích vyžaduje pravý opak toho. Tuto nevýhodu lze odstraniti částečně palbou etážovou, se stanovišti, umístěných na příštím, k nepříteli skloněném svahu.

Zamoření plynem není v dnešní době, kdy se již téměř neužívá útoku plynovou vlnou, nevýhodou, ztěžující zvlášt-

ním způsobem pobyt osádky na odvrácených svazích; plynové náboje dělostřelectva a minometů zamoří plynem rovnoměrně jak svahy skloněné, tak i odvrácené (tyto snáze než ony vlivem většího rozptylu střel). Zvláště nebezpečnými místy zůstanou jen údolí, lesy, osady a pod.

A. **Výhody** svahů odvrácených od nepřítele vyplývají vesměs jediné z těchto dvou okolností:

a) účinná palba na cíle, umístěné na svahu odvráceném od nepřítele, může být po většině řízena jen pozorováním ze vzduchu nebo pomocí dále vzadu položených — vyvýšených — nebo v boku ležících pozemních pozorovatelů. Jest nesporno, že pozorování z podobných pozemních pozorovatelů jest velmi ztěženo, jelikož nutno organisovati dlouhou a tudíž lehce zranitelnou spojovací službu

III. Využití svahů odvrácených od nepřítele.

Oba články o „Posicích na odvrácených svazích“ jsou zakončeny jakýmsi receptem pro užití odvrácených svahů v obraně. Myslím, že nejlepší kritikou těchto návrhů bude, pokusím-li se o řešení problémů vytčených v části I. — obrana — a doplnit je úvahami o užití odvrácených svahů ve válce t. ř. p o h y b n é.

A. Obrana.

1. Hlavní palebná přehrada a pásmo hlavního odporu. Nemůže být pochyby, že lze obě položiti na svahy odvrácené od nepřítele jen:

a) flankujeme-li a pozorujeme-li se země vpředu ležící svahy skloněné k nepříteli;

b) je-li přední hranice posice nejméně 200 m po svahu za hřebem;

c) máme-li možnost zesílit hlavní palebnou přehradu etážovou palbou ze zadních pásem odporu.

To vyžaduje prakticky existence:

a) flankovišť na křídlech oněch úseků pásma hlavního odporu, které byly přeloženy na svahy odvrácené od nepřítele;

b) ovládajících pozorovatelů za pásmem hlavního odporu nebo v boku, z nichž lze přehlédnouti svahy skloněné k nepříteli;

c) krycích prvků (hlavních polních stráží) na hřebenu nebo na svazích skloněných k nepříteli, které by přímou palbou zpomalily nepřátelský postup na hřeben ovládající odvrácený svah k nepříteli.

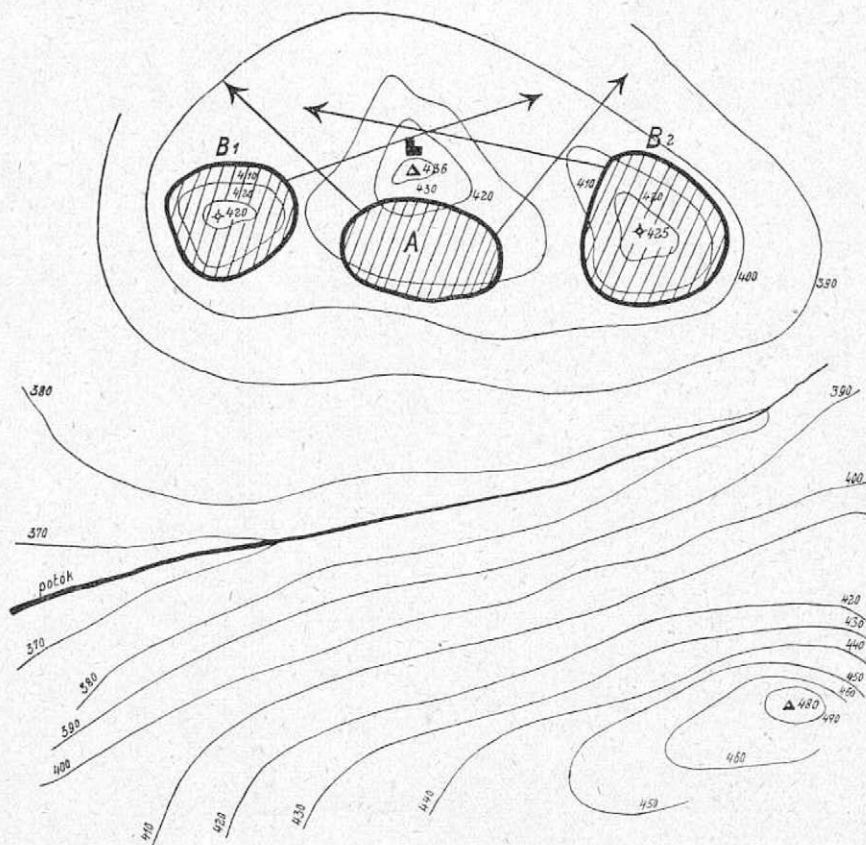
Z toho plyne, že nelze nikdy mluvit o větším úseku hlavní palebné přehrady a pásma hlavního odporu než o tom, který se rovná — teoreticky vzato — dvojnásobné donosnosti kulometů, již měříme po svazích skloněných k nepříteli.

Ideálem by bylo, kdyby úseky pásma hlavního odporu skrývaly v sobě flankoviště pro flankování předpolí úseků, umístěných na svazích skloněných k nepříteli, která, přesto že flankují neobsazené svahy skloněné k nepříteli, mohou flankovati i bezprostřední předpolí úseků, jejichž pásmo hlavního odporu jest vedeno na svahu odvráceném od nepřítele.

Jakési ideální znázornění vyslovených zásad podává náčrt 1 a a 1 b, jakož i náčrt č. 2.

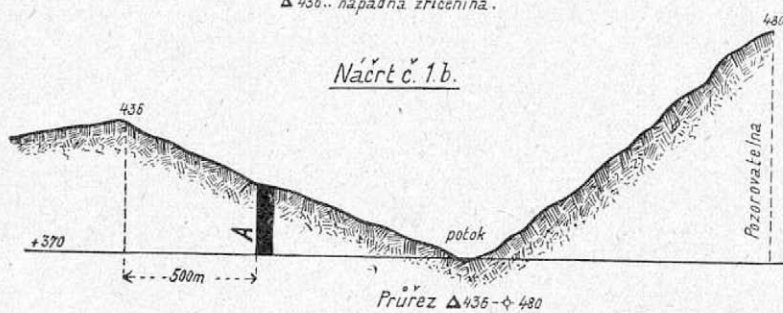
Náčrt č. 1.a.

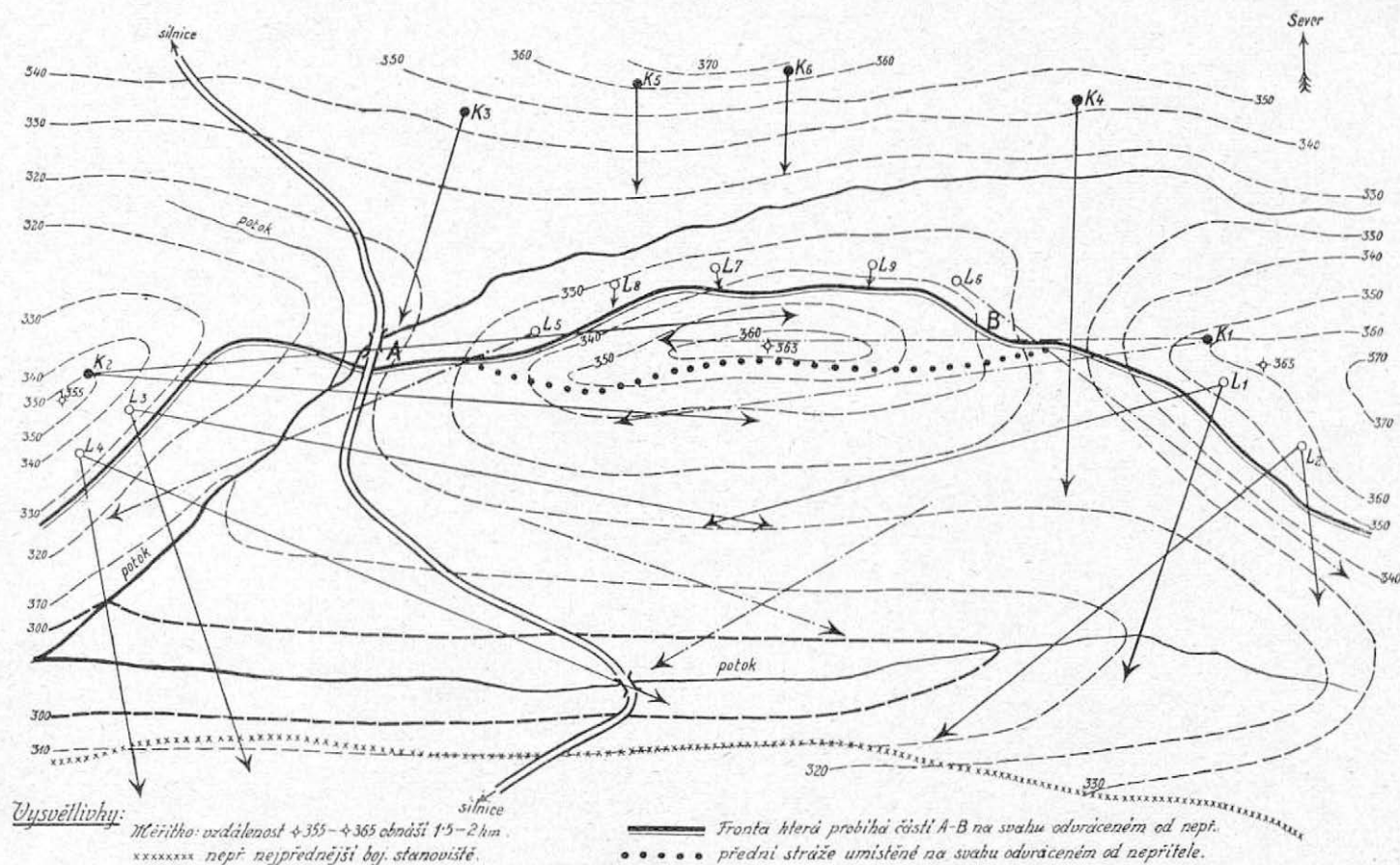
Boj. stanoviště na svahu odvráceném od nepřítele.

Legenda: A.... boj. skup. na svahu odvr. od nepr.
B1, B2 flankoviště na svahu k nepr.
Δ 436.. nápadná zřícenina.

Náčrt č. 1.b.

Přesto přese vše nutno zdůrazniti, že i při této volbě přední hranice jsme neodstranili nevýhody plynoucí z trvalého zahníždění se nepřítele na hřebenu, ovládajícím svahy odvrácené od nepřítele. Pravděpodobnost dosažení hřebene jest však veliká, neboť útočník zahajuje svůj útok svěžími silami; vše závisí na způsobu ovládnutí přístupů na tento hřeben z flankovišť, umístěných na křídlech úseků na odvrácených svazích (flankoviště jsou na svazích skloněných k nepříteli).

2. Záchytná palební přehrada a záchytné pásmo odporu musejí býti děleny v úseky na svazích odvrácených a svazích skloněných za týchž podmínek jako hlavní palebná přehrada a pásma hlavního odporu. Význam odvrácených svahů pro volbu této palebné přehrady s příslušným pásmem odporu však neobyčejně vzrostl, neboť:

a) jejich předpolí jest hájeno vpředu ležícími organisacemi posice, obrazně řečeno, „krok za krokem“, takže osádka záchytného pásma se střetne s unaveným a decimovaným útočníkem;

b) zesílení záchytné palebné přehrady vlastním dělostřelectvem jest téměř „životní“ otázkou odporu v záchytném pásmu (obtěžuje dostavují se vždy následkem selhání „spojení a spojovací služby“). Lze ji nejlépe uskutečniti, položíme-li záchytné pásmo odporu na svahy odvrácené od nepřítele, ovšem za předpokladu, že dělostřelectvo jest kryto dále vzadu umístěnými terénními vlnami;

c) záchytné pásmo odporu nutno obsaditi skrytě přivedenými zálohami, což lze nejlépe uskutečniti pod zákrytem odvrácených svahů;

d) záchytné pásmo odporu lze výhodně zastříti zákopovou sítí rozprostřenou po celé posici;

e) protiútoky vycházející ze záchytného pásma odporu mohou býti dobře podporovány dělostřelectvem; flankoviště ležící na křídlech úseků, umístěných na odvrácených svazích, mohou uzavírací účinnou palbou po svazích skloněných k nepříteli stížiti jak trvalé obsazení hřebenu útočníkem, tak i živění jeho odporu při protiútku.

Z předepsaného plyne, že výhody umístění částí záchytného pásma odporu na svazích odvrácených od nepřítele nabyly převahy nad nevýhodami. V záchytných pásmech to bylo, kde se osvědčily organisace generalisované názvem „posice na svahu odvráceném od nepřítele“.

3. Posilové palebné přehrady a posilová pásma tvoří, jak bylo uvedeno, součástku hlavní (záchytné) palebné přehrady a pásma hlavního odporu (záchytného). Pro jejich umístění v obranné sestavě nutno rozeznávati trojí případ:

a) posilová pásma na svahu odvráceném od nepřítele, právě tak jako pásmo hlavního odporu nebo záchytné;

b) posilová pásma na svahu odvráceném od nepřítele s příslušným pásmem hlavního odporu nebo záchytným na svahu skloněném k nepříteli;

c) posilová pásma a pásma hlavního odporu nebo záchytná na svahu skloněném k nepříteli.

A d a). Případ tento jest nevýhodný, neboť nelze — jak jsme zjistili — členiti na svazích odvrácených od nepřítele palebné zdroje

do hloubky; lépe zesíliti ihned příslušné pásmo hlavního odporu (záchytné) neb umístiti pásma posilová tak, aby působila etážovou palbou. Protiútoky nejsou snadné a nutno je umožniti hustou zákopovou sítí.

A d b). Rovněž jest to případ velice nevýhodný; posilová pásma nemohou posíliti palbou palebné přehrady příslušného pásmo hlavního odporu (záchytného) a protiútoky posil jsou nuceny přecházeti viditelné hřbety. Za světové války byly v podobných případech na odvrácených svazích vybudovány jen hluboké úkryty (kaverny) pro posily, spojené s pásmem posilovým nebo pásmem hlavního odporu (záchytným) tunely.

A d c). Nejvýhodnější případ, neboť usnadňuje posilu odporu a pásma hlavního odporu (záchytného) jak palbou, tak i protiútokem a zvětšuje mohutnost obrany předpolí přímým působením. Vyžaduje však existenci dobrých úkrytů (štolových) a komunikaci s týlem (tunely).

4. Střední palební přehrada a pásmo střední musí býti posuzovány buď jako přehrad a pásma záchytná, je-li jim svěřen převážně záchytný úkol pro případ průrazu posice (řídký případ), nebo jako pásma a přehrad posilové, nejsou-li ničím jiným než zálohami příslušného pásmo hlavního odporu a hlavní palebné přehrad (všeobecné užití osádky středních pásem odporu).

5. Příčné palební přehrad a obranné příčky budou těžiti z výhod svahů odvrácených od nepřítele obdobně jako pásma a přehrad záchytné. Kromě toho nutno však dbáti toho, aby zahrnovaly v sobě palebné zdroje, jež flankují podélná pásma odporu, a to zejména pásma záchytného v úsecích, jež leží na svazích odvrácených od nepřítele. Pro jejich částečné umístění na svazích odvrácených od nepřítele mluví ještě ta okolnost, že v normální obranné bitvě tvoří jejich zákopy komunikaci mezi jednotlivými pásmy odporu a budou tedy vedeny, pokud jen lze skrytě před zrakem nepřítele. Význam jejich umístění na svahu odvráceném od nepřítele stoupá, probíhají-li posicí terénní vlny příčné k všeobecné frontě posice.

6. Z á v ě r. Z předešlých vývodů plyne, že:

a) lze umístiti na svazích odvrácených od nepřítele jen části jednotlivých pásem odporu a palebních přehrad, a to jediné tehdy, když předpolí těchto částí jest ovládáno účinně palbou a výhledem.

b) Svahy odvrácené od nepřítele se hodí nejlépe pro umístění záchytného pásmo a záchytných palebných přehrad, kombinovaných s obdobně organizovanými obrannými příčkami.

c) Umístění hlavní palebné přehrad a hlavního pásmo odporu na svazích odvrácených od nepřítele bude řídkou výjimkou, ale i tu musí býti bezprostřední předpolí hájeno krycí posicí o značné odolnosti.

d) Umístění posilových a středních pásem (palebných přehrad) jest úzce spjato s umístěním příslušných hlavních palebných (záchytných) přehrad, jakož i hlavního (záchytného) pásmo odporu.

e) Organizace pásem odporu na svazích odvrácených od nepřítele vyžaduje dokonalou úpravu palebné sestavy se slo-

žitým plánem palebným, což nelze uskutečniti ve válce t. ř. pohybné i při nahodilých, krátkodobých zastávkách, jakož i v prvních počátcích organisace obranného postavení. To neobmezuje ovšem nikterak možnosti umístiti ojedinělá flankoviště v pásmech odporu, rozložených po obou svazích nějakého hřebenu, který jest podélný k frontě na svazích odvrácených od nepřítele, aby mohly účinně flankovati frontu z dobře skrytého stanoviště.

B. Válka pohybná.

Poslední odstavec předeslaného závěru odsoudil, myslím, dostatečně užití odvrácených svahů od nepřítele ve válce pohybné. Neváhám prohlásiti, že užití odvrácených svahů zůstane obmezeno na obranu, a to ještě na obranu trvalejšího rázu, nebo předem připravovanou. Je nemyslitelné, že by nějaký velitel se spokojil ve válce pohybné s frontou na odvráceném svahu; naopak bude bojovati o každou vyvýšeninu, která mu poskytuje širší a hluboký výhled do předpolí, byť i snad byl teoreticky stoupencem svahů odvrácených od nepřítele. Nezapomínejme, že „ten, kdo dominuje nad terénem, jest jeho pánem.“

IV. Posice praporů přímé obrany na svahu odvráceném od nepřítele.

Po těchto podrobných úvahách vraťme se k rozřešení dílčích problémů, ve které jsme si z počátku svůj problém rozložili.

Myslím, že nebude námitek proti kategorickému zamítnutí problému: přední hranice posice a celá posice na svahu odvráceném od nepřítele. Nejen, že najdeme stěží v terénu svahy dlouhé asi 1-5 km, ale taková organisace by byla již předem odsouzena k neúspěchu s výjimkou, chtěli-li bychom nazývat všechna naše obranná postavení zaujatá ve směru od hranic k vnitru státu „posicemi na svahu odvráceném od nepřítele“, poněvadž jsou výškově ovládány pohraničními hřebety.

Také druhý problém: přední hranice posice a část posice na svahu odvráceném od nepřítele může se vztahovati po našich vývodech jen na jednotlivé úseky nějakého obranného postavení.

Poslední dílčí problém: části posice na svahu odvráceném od nepřítele a dodejme „s přední hranicí na svahu skloněném k nepříтели“, bude řešen nejčastěji v trvalejší obraně a při předem připravovaných posicích. Rozumným a objektivním jeho řešením dopracujeme se týchž výsledků, jakých bylo docíleno válčícími státy za světové války v případech citovaných oběma autory. Nezapomínejme však, že trvalý vývoj letectva a pozorování ze vzduchu vůbec jest s to, aby nás připravilo o nejcennější výhody posic na svazích odvrácených od nepřítele.

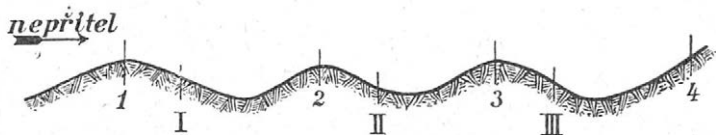
V. Různé poznámky.

1. Užití svahů odvrácených od nepřítele v krytu a ostraze.

Autor článku v D. L. č. 35 navrhuje hojné užití odvrácených svahů od nepřítele v krytu a ostraze čili v obraně „přechod-

né“. Byť i toto tvrzení prýštilo z nedokonalého názoru autora o „posici“, nutno se jím podrobněji zabývat, aby jím nebyl snad vnesen zmatek do organizací obranných postavení v krytu a ostraze (obdobná obranná postavení zaujímáme také v ústupových bojích).

Autor uvádí tento příklad:

„Nic neočekávající nepřítel narazí na posici č. I. a je krvavě odražen, couvne z dosahu palebných zdrojů č. I.; bude asi následovati nepřátelská dělostřelecká příprava k obnově útoku a zatím osádka ustoupí pod ochranou těžkých kulometů 1. z posice 1.⁴⁾ do posice 2.; jakmile se tak stalo, přejdou těžké kulomety z postavení I. do postavení II. atd. Takovou obranou dosáhneme velkých ztrát nepřátelských při poměrně malých ztrátách vlastních, což přinutí nepřítele k doplňování mezer a k ztrátě času; přinutíme jej také k zbytečnému plýtvání střelivem, zvláště tenkrát, provede-li se ústup nepozorovaně; upoutáme na přední linii větší nepřátelskou leteckou činnost a zeslabíme tedy jeho letectvo se zřením k jiným úlohám.

Protože doplňování mezer a zvýšené zásobování střelivem znamená pro nepřítele ztrátu času (nehledě k vyčerpání jeho sil), pro obránce naopak zisk, je moje úvaha odůvodněná a zaslouží jistě tam pozornosti, kde běží o různé taktické řešení krytu.“

Dříve než přistoupíme k rozboru těchto směle nadhozených vět, budiž mi dovoleno, abych vytyčil všeobecné charakteristické znaky boje v krytu a ostraze. Jsou to:

a) široké pásmo činnosti a malá hustota obsazení;

b) obrana prováděná ústupovými boji na osách odporu a koncentrací odporu na vzadu ležících obranných pásmech, která kryjí prostory strategického významu (koncentrace armád, ochrana průmyslových středisk a p.);

c) nutnost zpomalit nepřátelský postup nejen aktivním bojem, nýbrž i pasivními překážkami, t. j. ničením;

d) možnost přejít kdykoliv toho třeba v normální ofensivní nebo defenzivní boj živý nasazenými zálohami, a to buď na celé krycí oblasti nebo v jistých jejích částech;

e) útočník jest vždy silnější než obránce krycí posice. Není-li tomu tak, dojde k normálnímu klidnému střežení hranic bez vážnějších bojových akcí (viz kryt rakousko-italských hranic v Alpách v r. 1915 a 1916);

f) útočník zmocní se krycích postavení obchvatem, jelikož ho k tomu přímo vybízí řídké obsazení krycí fronty; tomuto obchvatu lze čelit jedině včasným promyšleným ústupem;

g) úlohou krycích prvků není vysílit se bojem na jednotlivých obranných postaveních; ony mají zpomalit nepřátelský postup, klamat nepřítele, přinutit jej k rozvinutí sil a zachováti si, pokud jen možno, celou svoji odolnost pro boj

⁴⁾ Tato posice „1“ není autorem v náčrtu vyznačena.

v pásmech, kde jest předvídána koncentrace odporu.

Z příkladu autorova není patrné, chce-li:

a) klásti odpor na hřebenech a ustupovati pod ochranou těžkých kulometů na svazích odvrácených od nepřítele;

b) klásti odpor na hřebenech a na odvrácených svazích;

c) klásti odpor jen na odvrácených svazích.

Po rozboru vlastností obranných sestav obsažených v části II. a III. (zejména v závěru části III.—A.), myslím, že není pochyby o nemožnosti organisovati v krytu palební sestavy na odvráceném svahu, které by byly účinnými a zejména působily účinně i trvale do svého předpolí na svazích skloněných k nepříteli (široké pásmo činnosti a malá hustota obsazení, tudíž nebezpečí obchvatu, bočního pozorování a pozorování s ovládající výšin, jež budou vždy na straně nepřítelově.

Uvažujme nyní o jednotlivých případech, jež možno u autorova příkladu odvoditi:

Ad a) Klásti odpor na hřebenech jest jediné možným řešením krycího manévru — krycí vojska musejí viděti, a to „více viděti jak bojovati“! Vojska mohou pod zákrytem hřebenu ustoupiti; tento ústup bude chráněn palbou. Nemyslím však, že stačí ochrana kulometů na svahu odvráceném od nepřítele. Co jest to kulomet sám o sobě? Byť i to byla celá kulometná rota (řídský případ v krytu), může se sama brániti, a to po celý den, aby v noci ustoupila? Nebude obchváćena za několik hodin? Jak se provede její ústup před zrakem a palbou nepřítele, jenž dosáhl hřebenu? Kdo má koho dříve podporovati? Těžké kulometry ústup krycích vojsk na hřbet vzadu položený nebo vojska na hřbetu ústup kulometů?

Ad b) Klásti odpor na hřebenech a odvrácených svazích by bylo sice výhodné, kdyby to nemělo v zápětí vysílení krycích vojsk; mimoto jsme již naznačili, že nebude nikdy možno organisovati v krytu neb ostraze pásma odporu na svazích odvrácených od nepřítele.

Ad c) Myšlenku klásti odpor jen na odvrácených svazích nutno zavrhnouti jako absolutně pochybenou a špatnou nejen proto, že nelze v krytu organisovati odpor na svazích odvrácených od nepřítele, nýbrž hlavně proto, že přenecháváme nepříteli bez boje všechny dominující výšiny a podporujeme tím jeho ofensivu. Ústup z takových posic by byl nemožný a zničení všech krycích sil v nejkratším čase by bylo výsledkem podobné koncepce krycího manévru.

Jak nutno tedy manévrovati v krytu? Od hřebenu k hřebenu; jakmile zadní hřeben jest obsazen a nastal výhodný okamžik, odpoutají se síly, hájící hřeben přední a ustoupí pod ochranou zadního hřebene přes tento hřeben na dále vzadu položené — na dalším hřebenu — dočasné obranné postavení.

Po těchto vývodech nebude, myslím, pochyby o nesprávném závěru autorově, čerpaném na podkladě uvedeného příkladu.

a) Nepřítel nebude mít velkých ztrát, poněvadž se nesetká s vážným odporem; prostým manévrem obejde obráncovo bojové stanoviště (o posicích nelze mluvit). Snad by mohlo býti namítnuto, že obchvaty nebudou pro neschůdnost terénu v horách možné. Kde však jsou umístěny krycí prvky? Na osách odporu, t. j. na schůdných místech terénu. Veliká rozloha krycí oblasti nutí nás k tomuto opa-

tření. Mimoto nutno uvažovati, že čím neschůdnější terén, tím větší význam budou mít hřebeny a dominující výšiny pro nepřítele.

b) Ztráty krycích vojsk budou veliké, jelikož nemohou nikdy provést nepozorované ústup se stanovišť na odvrácených svazích.

c) Letecká činnost nebude zvlášť dotčena autorem navrženým řešením krycího manévru, neboť nesouvislá obranná sestava krytu a obsazení hřebenů umožní nepříteli vždy pozemní pozorování.

d) Pružná obrana v dosti daleko od sebe vzdálených obranných postaveních (o posici nelze mluvit) unaví a vyčerpá nepřítele mnohem účinněji než koncepce autorova, neboť nepřítel nebude v krytu téměř nikdy nucen bojovat nějakou zvláštní dělostřeleckou přípravou pro své útoky (slabé počty krycích vojsk v poměru k rozloze krycí oblasti).

Bylo by si tudíž přát, aby autorem navrhované řešení nedošlo pozornosti tam, kde jde o taktické pojímání krycího manévru.

2. Užití svahů odvrácených od nepřítele v krycí posici.

Co jest to krycí posice? Krycí posice jest jedním z prostředků obráncových, kterými se snaží tento ztížit nepříteli přístup na přední hranici posice. Jest to tedy vždy součástka nějaké posice. Chceme-li býti kritickými a důslednými, musíme zavrhnouti označení tohoto obranného postavení „posicí“, neboť se nehájí sama a její obrana musí býti podporována palbou z nějaké posice. Skládá se z různých obranných pásem; ve svém nejdokonalejším složení vykazuje:

a) pásmo polních stráží (event. protkané „zákopem stráží“ podle P-I-1);

b) pásma hlavních stráží (event. protkané „zákopem odporu“ a „zákopem posil“ podle P-I-1 příl. 1);

c) pásmo záloh (event. protkané „zákopem zadním“ podle P-I-1, příl. 1).

Ze všech těchto pásem má největší význam pásmo hlavních polních stráží, poněvadž ono jest povinno klásti dočasný odpor. Bude nesporně výhodno, umístíme-li jisté úseky tohoto pásma — podle uvedených zásad organisované — na svazích odvrácených od nepřítele, poněvadž je bude možno nejlépe podporovati z pásma hlavního odporu příslušné posice.

Znázorníme-li si ideální případ rozložení posice, dospějeme k nártu (platí jen pro jisté posice):

1... pásmo polních stráží

2... pásmo hlavních polních stráží

3... pásmo záloh

4... pásmo hlavního odporu s příslušnými palebnými přehradami

5... pásmo posil

6... pásmo střední

7... pásmo záchytné

Pozorování předpolí zajištěno v posici krycí a záchytném pásmě bočními pozorovatelnami.

3. Historické úvahy o posicích na odvrácených svazích.

Autor článku v D. L. č. 51 doplňuje úvahy o posicích na odvrácených svazích historickými úvahami, na podkladě nichž dospívá ke správným závěrům, jež se shodují v podstatě se závěry mnou odvozenými. Budiž ještě jednou zdůrazněno, že t. zv. posice na svahu odvráceném od nepřítele, jež se osvědčily se válce, byly co do své povahy záchytnými pásmy v nějaké obranné sestavě. Bylo tomu tak i v roce 1916—1917 v Karpatech (mjr. Geng: Upotřebením dělostřelectva v obranné bitvě), kdy opěťovanými útoky vysílení Rusové byli lehce zastaveni na posicích umístěných na odvrácených svazích, jichž „výhody“ v zalesněném a neschůdném kraji získaly neobyčejně na svém významu. Celkem řečeno, význam posic na svazích odvrácených od nepřítele klesá s vývojem letectva a nebude to ani náhoda ani chyba, spíše úmysl — proč poválečné předpisy, také budoucí náš předpis — nefavorisují nikterak toto zvláštní umístění obranných postavení, neboť nelze považovati období ustálených front ve světové válce za jakýsi „moderní“ způsob boje, v jehož znamení bude válčeno v budoucnosti.

Podplukovník gen. štábu JIRÍ BIRULA:

Velká bitva u Lodže r. 1914.

Část I.

Stručný přehled předcházejících událostí.

Lodžská bitva, nejzajímavější válečná operace většího měřítka na ruském bojišti, jest velmi poučná jak s hlediska vyšší strategie, tak také s hlediska elementární taktiky.

Chceme-li si však utvořiti jasný a ucelený obraz této bitvy a porozuměti vývoji jejích jednotlivých fází, musíme znáti alespoň v hrubých rysech i průběh událostí, které tuto zajímavou a v dějinách válečnictví důležitou epizodu předcházely, a které přivedly armády obou soupeřů do situací, o nichž budeme v tomto článku podrobněji pojednávat.

Na tomto místě mohu však podati jen stručný chronologický přehled těchto událostí. Čtenáři, kteří se budou chtít touto věcí zabývatí důkladněji, najdou její podrobný popis v článku kpt. g. št. Coufala (V. R. 1924, č. 1—2) a v mých článcích, uveřejněných ve Vojenských Rozhledech (V. R. 1925, č. 2 a 7—8.).

Po porážce Samsonovově dostala Hindenburgova armáda, zesílená XI. a záložním gardovým sborem s francouzské fronty, rozkaz, aby zbavila Východní Prusko *Rennenkampfa*.

Hindenburg pojímá plán: proti zbytkům 2. armády ponechati jen jednu záložní divisi a s šesti sbory se vrhnouti proti pěti sborům *Rennenkampfovým*.

Gen. Žilinský neměl po porážce gen. Samsonova o Hindenburgově armádě žádných zpráv. Nařídil proto *Rennenkampfovi* zůstat